

Vladimír Gajdoš

HLINENÉ PECE

Často sa stretávam s takouto požiadavkou:
„Postavte mi hlinenú pec, akú mala moja babka v chalupe!“
Dalo sa na nej variť, spať, vykúrila celý dom.
Ak by sa však mala použiť na stavbu pece iba hlina a nepálené tehly,
bola by to pre mňa v súčasnosti nesplniteľná úloha.

Obyvatelia starých domčekov mali iné požiadavky na komfort, ako máme my dnes. Domy boli malé a pecou sa vykurovala len jedna izba, oheň sa udržiaval takmer celý deň aj kvôli vareniu a rávalo sa s každoročným vymazávaním, teda opravou pece. Samozrejme boli aj veľké tepelné straty pri neefektívnom spaľovaní dreva, pretože veľa tepla vyšlo von komínom.

V dnešnej dobe sú nároky na pec oveľa väčšie: vykúriť jednu pecou viaceré izby, prípadne aj zohriať úžitkovú vodu, prikladať maximálne 2–3 krát za deň, čo najefektívnejšie spaľovať drevo a odovzdávať teplo, dlhšia životnosť a minimálne starosti s údržbou, nároky sú aj na rôzny tvar pece.

Tieto moderné požiadavky je možné splniť len pri kombinácii s dnes už dostupnými odolnejšími materiálmi, napr. šamotom, ktoré majú vyššiu pevnosť, tepelnú vodivosť a odolnosť voči spalinám. Používajú sa hlavne na stavbu vnútornej časti pece – na ohnisko a spalinové ťahy. Tým sa predlži predovšetkým životnosť pece, je možné urobiť zložitejšie konštrukčné riešenia vnútornej časti pece a tým zvýšiť jej efektívnosť.

Hlina má však pri stavbe pecí stále svoje miesto. Je to ľahko dostupný materiál, ktorý má aj s minimálnymi energetickými vstupmi na spracovanie výborné vlastnosti. V súčasnosti sa hlina a hlinené tehly (nevypálené) môžu použiť do vonkajšieho plášťa – tehly spájajú hlinenou maltou ako akumulatívny materiál (*najviac sa využijú pri stavbe vonkajšieho plášťa ťažkých pecí, ako je napr. fínska pec*) a hlina ako omietka (*na všetkých typoch murovaných pecí, aj sporákov*). Pec teda vyzerá ako

hlinená, ale vnútro má zo šamotových tehál, či platní.

Štandardne sa šamotové tehly spájajú kachliarskymi lepidlami na báze cementu, ale je možné ich spájať aj hlinenou maltou, súčasnými výrobcami nazývanou ako „lepidlo s keramikovou väzbou“. Pri takomto murovaní na hlinu sa odporúča tieto tehly „sponovať, kramlovať“ čiže spájať navzájom drôtenými sponami, čo však vyžaduje do tehál navrátať na každú sponu dierku.

Pri stavbe kachľovej pece, ktorej plášť je z keramických kachlíc prispôsobených na sponovanie (*majú rebrá, za ktoré sa sponujú*), je hlinená malta ešte stále najvhodnejší spojovací materiál.

Povrch hlinou omietanej pece síce nie je umývateľný, ako pri kachliciach, ale to je snáď jediná nevýhoda tohto materiálu,

všetky ostatné požiadavky spĺňa. Na potrebných miestach však nie je problém na hlinenú omietku nalepiť umývateľné časti z keramiky a aj tento problém je vyriešený.

Hlinená omietka a malta používaná na peciach sa vyrobí rovnako, ako bežné hlinené omietky. Nie je to teda čistý íl – ten by po vyschnutí veľmi popraskal, ale zmes ílu a piesku. To, v akom pomere budú, je potrebné si vyskúšať. Jednoduchou si urobíme vzorky na stenu s rôznymi pomermi piesku. Pomer, pri ktorom sa už praskliny nevytvárajú, je najvhodnejší.

Takto vieme použiť aj íl, ktorý máme na záhrade, napr. po vykopení základov alebo jazierka. Íl je vrstva pod orniceou, v každej lokalite je v rôznej hĺbke a aj obsah piesku je rôzny, preto treba robiť vzorky a piesok prípadne pridať. Zdrojom ílu môžu byť aj nepálené tehly, ktoré sa nechajú rozpustiť vo vode a opäť sa k nim pridá potrebné množstvo piesku. Z takejto „domácej hlíny“ je možné si pec nielen omietnuť, ale aj vytvoriť na nej reliéf, dekoráciu, prípadne na ňu nalepiť mozaiku.

V súčasnosti je možné si hotové omietkové zmesi vo viacerých odtieňoch aj kúpiť. Omietku je vhodné od telesa pece oddiľtovať, vyhneme sa tak veľkým prasklinám, ktoré vznikajú roztahovaním pece po nahriatí pri kúrení.

Ak by sme predsa len chceli postaviť pec výlučne z miestnych materiálov, bolo by dobré poobzerať sa aspoň po starých pálených tehľách, z ktorých by sa vymurovalo vnútro pece. Odporúčam vybrať do exponovaných častí pece „zvonivky“ – po jemnom poklopaní na tehlu kladivkom by mal znieť ostrý zvuk, nie dutý. Životnosť takej pece je otázná, materiálové vstupy však minimálne.

Keby sa niekto chcel pustiť do stavania pece svojpomocne, treba myslieť predovšetkým na bezpečnosť, lebo ako je známe, oheň je dobrý sluha a zlý pán. Pece na chlieb sú jednoduchšej konštrukcie ako šporáky a pece na vykurovanie. Ak sa stavajú v exteriéri a dodrží sa zopár zásad, šikovný majster to zvládne.

Chlebová pec je vlastne len samotný dutý priestor s akumulácnou stenou. Tú je možné postaviť aj celú z hliny. Jeden zo spôsobov je, že na kopu piesku sa dajú noviny, na ktoré sa vo viacerých vrstvách

nanáša hlina. Nechajú sa dva otvory – v hornej časti na komín a v dolnej časti na dvierka. Po jej vyschnutí sa piesok cez dvierka vyberie a odpálime oheň.

Po dohorení uhlíky nahrnieme k dvierkam a môžeme sádzať chlieb. Koľko cyklov takáto piecka vydrží je zrejme nepodstatné, keďže hliny je dosť a môžeme si ju vyrobiť znova. Prínos takejto stavby je v možnosti vytvoriť pec z takmer všade dostupného materiálu, v krízových situáciách a nevyžaduje ani murárske zručnosti.

Najčastejšie sa však chlebová pec muruje ako klenba zo šamotových tehál. Ak ich nemáme, môžeme použiť opäť klasické pálené tehly (*životnosť však klesá*). Nepálené tehly na klenbu chlebovej pece veľmi neodporúčam, pri prudkom rozpálení pece z nich odpadávajú plátky vypálenej hliny, takže je tiež otázná jej životnosť.

Všetky pece a šporáky stavané v interieri sú však veľkým nebezpečenstvom pre vznik požiaru či únik spalín. Postaviť šporák s rúrou na pečenie a dobrú pec na vykurovanie pri zachovaní všetkých požadovaných vlastností je už komplikovanejšie, a bez odborných vedomostí to

radšej neodporúčam. Aspoň hrubú stavbu pece je dobré nechať na kachliara, hlinené omietky a dekorácie si však kľudne môže užiť aj celá rodina.

Vladimír Gajdoš – kachliar

Stavbe pecí sa profesionálne venujem od roku 2009, kedy som si ako bývalý informatik doplnil teoretické vzdelanie ukončené výučným listom a stal som sa členom cechu SCKK. Rád staviam murované pece, šporáky a pece na chlieb omietané hlinou a repasujem staré kachľové pece. S pomocou architektky – manželky Silvie, sa snažíme naše dielka čo najkrajšie navrhnuť a s kolegom Klaudom zasa čo najlepšie postaviť. Kontakt: www.piecka.sk